

utriusque transitum personæ præfatam derivans visionem. Nec eus frustratus est intellectus, cum ambo sub eodem fere tempore, corporis hujus angustias evasisse memorentur. Alii quoque meritorum beati viri claruerunt insignia, quæ circa detentos variis languoribus post mortem quoque perpetrata leguntur, Hinemaro cuidam superexerescens albugo pupillas oculorum obtexerat, eumque in miserabilem damnaverat cæcitatem; cui cum recuperandæ salutis spes ex meritis et interventu penderet abbatis, memoratur Christi famulum et apparuisse

A in somnis, et monuisse non illuminationem corporis quærere, sed mentis: tandem tamen super deprecantis lumina signo crucis impresso, recessisse Dei famulum, et abstersam oculis cæcitatem. Quidam quoque fratrum, nomine Guilo, cum tranquillitatem mentis simul et corporis nova ei excussisset amentia, deductus ad sepulcrum beati viri, depulso quievit incommodo, sibi pariter et conventui sacris ejus meritis restitutus, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per infinita sæcula. Amen.

ALIA VITA

AUCTORE RAYNALDO, ABB. VEZELIACENSI, DEINDE ARCHIEP. LUGDUNENSI.

(Ex ms. sereniss. Christianæ reginæ Sueciæ, et alio collegii nostri Duaceni.)

PROLOGUS.

Universis Ecclesiæ Cluniacensis filiis frater RAYNALDUS, Vezeliacensis Ecclesiæ, non tam abbas quam servus, in Domino salutem. Cum multorum fratrum monitis urgear, ut Vitam piissimi Patris domini Hugonis Cluniacensis abbatis succincte describam, devotioni, non præsumptioni inservire mihi consilium est. Quod si forte alicujus altioris ingenii viri studium in hoc opere ante nos desudarit, non, ut illum offuscare, me autem clarum facere velim, hæc agam, sed illius opus majorum atque sapientium virorum excellentiæ relinquendum; nostrum vero minorum atque minus capacium studio attribuendum puto, nec sordebit humilitas sermonis inculti, dum ipse stylus pure inserviet veritati.

CAPUT I.

Adolescentia pie transacta; tirocinium vitæ monasticæ, dignitas abbatialis, liberalitas in pauperes, familiaritas cum Christo, potestas in dæmones.

1. Igitur vir beatus, ex nobilissimis Burgundionum prosapiæ lineam trahens, patre Dalmatio viro consulari, matre vero Aremburge, religiosa admodum femina, neque viro natalibus impari procreatus est. Quæ venerabilis matrona, hæc de qua agimus felici sobole gravida, cum partus instaret, quemdam venerabilem sacerdotem, ut pro sui partus angustiis alleviandis Deo sacrificium afferret, censuit exorandum. Cujus devotis precibus vir Dei dum obtemperasset, videbat et ipse in ipso sacrosancto calice, quasi cujusdam infantuli in gazo apparebat, in qua

B futurum protestatus est. Quod ab ipsis pueritiæ suæ rudimentis satis iam innotescebat, dum aut ecclesiæ aut scholis frequentius adhæreret, horis tamen furtivis, quia patrem suum timebat, qui militaribus studiis illum applicare volebat. Et cum ei vestis pretiosior ac colorum varietate decentior aptaretur, ipso eam pro abjectiori et simpliciori respuebat; nec lasciviæ, ut illa ætas assolet, sed innocentæ et simplicitati operam dabat; frequenter etiam et lectioni, invitus parentibus, incumbebat. Pro quibus omnibus et his similibus, dum a patre et a corvis etiam argueretur, scilicet quod hæc contraria militæ forent, deliberavit apud se aliam sibi quærendam militiam cui non essent ista, sine quibus militare nollet, contraria.

C 2. Itaque relictis omnibus, a sæculo nudus evasit, et B, Odilonis magisterio se submittebat, Cluniaci monachus efficitur; in cujus susceptione quidam de senioribus, ut fertur, in hæc verba prorumpens: « O quantum, inquit, hodie thesaurum, Cluniacensis Ecclesiæ, suscepisti! » Qui postea, quantæ humilitatis, quantæ puritatis et honestatis, quamque fervens in amore Dei exstiterit, non sermo noster, sed B. Odilonis solertia, qui eum infra annos adolescentiæ, Cluniacensem ordinavit præpositum, declarat. In cujus regiminis officio, qua misericordia et charitate, qua strenuitate et vigilantia institerit, seniorum Cluniacensium devotio manifestat; qui ad primum de abbatis electione verbum, cum eum nominasset qui electioni præerat, et in cæteris nominandis procedere voluisset, statim de sede eum rapuerunt, et cum Dei laudibus in abbatem levaverunt. Tunc denique quas cruce sibi indixerit, lorica illa, qua indutus ad carnem juventutem suam perdomuit, una præ cæteris ad medium deducta sufficiat, sub qua, et suam, licet innocens, et patris sui qui de mundo jam excesserat pœnitentiam agebat. De

lectione vero et oratione, quibus pene jugis insistebat, ita paucis censeo definiendum, quia sic in utroque se insatiabilem ostendebat ac si, cum legeret, Deus ei visibilis loqueretur; cum vero oraret, facie ad faciem cum Deo sermocinaretur.

3. Misericordiarum autem ejus explicare numerum non sufficio, scilicet quam pius erga subditos, quam largus circa pauperes fuerit, quam benevolus tam circa alienos quam circa domesticos extiterit. Enimvero tantæ charitatis et modestiæ circa filios habebatur ut in dies numerus eorum aueretur, et felicem se quisque arbitraretur qui sub tanto Patre ad conversionis gratiam perveniret. Nam de elemosynis ejus, quis digne referat? quibus ita insudabat ut præter quotidianum victum etiam vestes, tam in hieme quam in æstate pauperibus congruas compararet, et pene quicquid habere poterat, in eorum necessitatibus insumeret. O fidelem Christi dispensatorem! cui parum erat pane pauperes alere, nisi eos carnibus saginaret; parum, nisi crebro eos vino lactificaret; parum, nisi sæpenumero argenteis, interdum vero et aureis eos remuneratos haberet. Et quid ei hæc omnia, nisi vestis etiam multiplex sequeretur? Ad algorem depellendum laneæ vestes parabantur; ad æstum reprimendum laneæ coemebantur; et ne aliquid deesset perfectæ charitati, ipse eas cum fratribus, qui illi assistebant, plerumque consuebat; tum vero calceamenta, non sine axungia qua ungerentur distribuere. Neque illi non Joanni, qui ob immensitatem elemosynarum solus in Ecclesia cognominatur Eleemon, dissimilem fuisse crederes, dum thesauros incomparabiles in eorum profugaret expensis; et quod alicui potentissimo regi sufficere ad divitias crederetur, hoc ipse multoties in pauperum miseriis dispergeret relevandis.

4. Quid de fide ejus memorabili dicam, qua apud Deum tanti meriti claruit ut et vota ejus exaudiret, et frequenter, vel eo ignorante vel eo absente, per ipsum virtutes operaretur? Nam, ut ad alia solo loco perveniam, primum omnium ipsum de Salvatore miraculum ad medium deducamus, quod, quamvis ipse non viderit, testis tamen fidelis papa Gregorius septimus, qui Hildebrandus antea vocabatur, hujus rei fuisse cognoscitur. Sic etenim dum quadam die in Cluniacensi capitulo (utpote monachus et adhuc Romanæ Ecclesiæ subdiaconus) beato viro assideret, conversus Dominum Jesum illi consedere vidit, et quasi in singulis judiciis ejus illi faveret, vultu et habitu hilaris apparebat. Mox ille cunctis stupentibus, rem siquidem penitus ignorantibus, tanto Jædici assurgens, medium volebat consistere dominum. Tandem a Patre sanctissimo, cur de sede surrexisset, requisitus, visionem (quam quibus oculis vidisset, nescire se fatebatur) ut præhibuimus, exposuit: in quo perpendere possumus,

A qua puritate et æquitate culpas discutiebat, qui Judicem sæculorum assessorem habere merebatur. Hunc itaque, ut fertur, vir iste tantæ auctoritatis et gratiæ ob disciplinæ severitatem et temperantiæ mansuetudinem blandum vocabat Judicem, ob id maxime, quia ut mater filius blandiebatur, et ut pater delicta corrigebat.

5. Sed dum, quid circa Stephanum papam per eum gestum sit, considero, non ab re, huic operi inserendum existimo. Illic etenim apud Florentiam Italiæ urbem infirmitate decubabat, et non sine Dei gratia a sancto viro visitatus, post multum cum eo habitum colloquium, ut inter manus ejus mori mereretur Dominum exorabat, cum ecce humani generis inimicus, horis quibus vir Dei aberat, obtutibus morientis pontificis se ingerere et horrore sui mentem ejus terrere atque turbare, sed ad viri Dei ingressum fugere, et quandiam cum eo erat non ultra apparere. Quod ubi compertum est, ab ipso pontifice summis precibus postea detentus, usque ad exitum ejus cum eo permansit, et corpus ejus, suis manibus lotum et funereis vestibus involutum, in sepulchro locavit.

6. Nec mirum si ad tanti viri præsentiam diabolus fugabatur, cujus spiritus in tantum Deo adhærebat ut etiam ipse in persona sua Dominus Jesus Christus ad eum visitandum venire dignaretur. Quod tunc quoque licet dissimili priori, non tamen impari revelatione claruit, quando quidam senior, sicut idem ut credimus, de se quasi de alio referebat, ipsum Redemptorem cum cithara, in Cluniacensi choro psallentem coram singulis fratribus, vidit; cantus autem, qui audiebatur, illa evangelica antiphona erat: *Sedere autem mecum, non est meum dare vobis; sed quibus paratum est a Patre meo* (Matth. 23, 25), tunc etiam tantus odor cœlestium aromatum effervescere videbatur, ut cunctorum flagrantiam balsamorum superare crederetur.

CAPUT II.

Defunctus a pœnis, æqui a morbis liberati. Templum ac cœnobia exstructa aut reformata.

7. Nec illud silentio obtegendum censeo quod quidam frater, nomine Pontius, divinæ animadversionis judicium in se pene sensisset, nisi ei cœlestis pietas, per hunc Dei servum subvenisset. Nam cum apud quemdam cellam, cui Mons (85) vocabulum est, is de quo agitur frater moraretur, illicque venisset Pater reverendus, ille, quia eum, utpote adversus Patrem stulte murmurem, videre volebat, simulato languore ad lectum secessit. Sed quanto se subtrahere viro Dei conabatur, tanto vita de corpore (non jam ex fictione, sed certa valetudine) exire incipiebat, ita ut jam voce faucibus hærente, loquela deficeret. Carritur ad pium pastorem, ut ovem pene migrantem summo Pastori commendaret. Mox ille accelerans, absolutionem commendationis præmisit,

(85) Inter Claromontanæ diœcesis decanatus, unus de Montibus dicitur, Cluniacensi monasterio unius. Vide bibliothecam col. 1755.

et sic æger, viribus et voce paulisper restitutus, culpam confitetur, temeritatem accusat, veniam imploreat et obtinet, et sic demum ab incommodo illo convalescit.

8. Alter vero cum ab hoc sæculo migrasset, et ejus corpus in oratorio Cluniacensi inhumatum ex more servaretur, duobus fratribus ipsa dormitionis suæ nocte apparuit, quibus crimen duorum solidorum, quos sine licentia cuidam homini dedisset, confitebatur, et quia sine confessione hujus reatus obisset, a sancto Patre absolutionem poscebat, antequam sepulturæ traderetur. Mane autem facto, visionem quasi uno ore ambo coram omni conventu beato viro exposuerunt. Tunc requisita, quam defunctus nominaverat persona, secundum præmonstratam visionem reperta res est. Mox indicta cunctis pro fratre pœnitentia, orationibus, psalmis, elemosynis atque missis adjunctis, absolutio secuta est. Sic nimirum, sic non solum in terris, sed etiam in cælis fides ejus virtutem, virtus potestatem, potestas gloriam, gloria hinc humilitatem, illic coronam ir dies parabat.

9. Quodam etiam tempore, dum iter per Vasconicæ partes ageret, comitante secum Hunaldo (86), prae lentissimo viro atque suo monacho, non procul a via prospexit quamdam cellam in qua vir qui lam, nobilis quidem genere, sed lepra percussus, degebat; cujus mores cum inquisisset et patientiam ejus probatam agnovisset, vir insigni pietate ad eum visitandum divertit, et per consolationis verbum charitatis officium adimplens, vestem pelliceam exuit, et cum aliquot argenteis infirmo donavit. Quo digresso æger, ubi vestem induit, a plaga lepræ securatum protinus agnovit.

10. Rursus idem vir sanctissimus, Parisios forte avenerat, et B. Genovefæ ecclesiam, quæ extra muros urbis sita est, tum pro devotione sacratissimi corporis ejus, tum pro veneratione apostolorum principis, cujus ibi planeta esse creditur, pio religionis cultu visitaverat; quo tunc quidam miles, nomine Rothbertus, qui ex plaga ictus bellici paralyticum incurerat, clientum manibus advectus, rogabat, ut pro ipsius salute Domino supplicaret. Ille, assumpta apostolica infula, languentibus membris admovit, et imposita illa antiphona, quæ de paralytici Ælicæ salvatone in Ecclesia cantatur, mutato nomine, dixit: Rothberte, *sanet te Dominus Jesus Christus* (Act. vii). Statim cunctis videntibus et mirantibus præ gaudio, sanus et incolumis ad propria remeavit. Sed quæ obtentu sanctorum pignorum miracula gesserit, tanto nobis innumerabilia sunt, quanto

A frequentiora; quibus tamen tam cautum se exhibebat ut semper sanctis imputare quidquid eo ministrante sospitatis a Deo alicui impenderetur.

11. Item aliquando Valentiam Gallicæ intraturus, obviam habet pauperum multitudinem, quæ elemosynam a tam famoso per orbem dispensatore expectabat. Jubet œconomo suo Juventoni, fratri per omnia strenuissimo, impertiri more solito per omnem turbam argenteos; at ille post, ferme decem solidos non sibi remansisse, reliquis in opus simile consumptis, et hos fore in majori forsitan necessitate servandos affirmat. « Noli, inquit, trepidare frater, fidelis est Deus, et confide quia istis distributis, bonus remunerator noster Jesus satis fideliter recompensabit in præsentem, si datores hilares fuerimus » Complentur jussa Patris, et antequam ad civitatem veniret, ecce quidam de civitate obtulit ei aurum, quod solidorum pretium decies excedebat. Tunc conversus ad prædictum fratrem: « Accipe, inquit, et ne ultra de bono feneratore diffidas. » Singularis in Deum fiducie vir iste, quoties ex magna et intolerabili penuria se et domum, cui præerat, fide, qua totus in Deo erat, liberavit, enumerare perlongum est.

12. Sed quod beatis apostolis Petro et Paulo scripsit, unum de multis sufficiat breviter retexere. Quadam vice, urgente inopia, missa a fratribus ad eum legatio est (erat enim tunc Marciniaci (87) orantibus, ut in tanta necessitate eis consulerent. Convertitur ergo ad singulare præsidium; mittit apostolis epistolam, rogans et obsecrans ut servorum suorum miserentur; et qui eatenus locum illum rexiissent, et de parvo in magnum proxiissent, nunc quoque ab his angustiis eum eriperent, nec ad peccata ejus, sed ad miserationes suas multas, respicerent. Defertur itaque ante ipsorum altare legatio fidei. Quid multa? Tanta non multis evolutis diebus, rerum copia supervenit, ut non solum illius temporis, sed et totius anni levaret inopiam. Et quia occasione se præbente de beatis apostolis fecimus mentionem, dignum est referre qualiter per eos de novæ basilicæ fundatione vir beatus communitus sit.

13. Quidam abbas monasterii, cui Balma (88) vocabulum est, Gunzo nomine, vir magnæ honestatis et simplicitatis, dum aliquando gravi languore paralyticus Cluniaci desiceret, ita ut ad extrema jam se devenisse crederet, quadam nocte, vidit sibi assistere ipsos apostolos Petrum et Paulum cum protomartyre Stephano, quorum primus atque princeps, videlicet beatus Petrus, postquam ab ipso qui essent

(86) Hugo monachus in Vita: « Assumptisque secum duobus monachis suis, Duranno scilicet qui fuit Tolosanus episcopus; et Hunaldo qui fuit abbas Moysiaceus, vir eloquentissimus, » Centulli comitis Bearnensis frater, qui Cluniaci sub S. Hugone anno 1062 monasticam vitam amplexus, eodem sancto adhuc superstate Moysiaceus præfuit; de Duranno actum ad superiorem vitam, præter hos miraculi testem alium, clericum forte sæcularem,

allegat Hugo: « Religioso viro Vincentio referente didici quæ narravi; ipse facto interfuit, vidit, et testimonium perhibuit. »

(87) De hoc Marciniacensi monasterio satis egimus supra.

(88) Balma vulgo *Baume*, diocesis Vesontinensis, cujus conditor fuit S. Eulicius, ut in hujus Vita legitur ad 13 Jan.

requiritur, et suum nomen atque sociorum edidisset, sic est exorsus: « Surge, frater, ocius, et Hugoni abbati hujus Ecclesiae, hæc nostra defer mandata: Angustias basilicæ nostræ fratrum multitudo ferre vix potest, et volumus ut ampliores abbas ipse ædificet nec de sumptibus diffidat, nostrum erit providere de omnibus quæ huic operi necessaria fuerunt. » Cui ille: « Legationem inquit, istam suscipere non audeo, quia neque fides verbis adhiberetur. » Et apostolus: « Signum, ait, veritatis hoc a me habeas; quia mox, impleto legationis officio, saluum ab omni incommodo te reperies. » Dixerat, et ab oculis ejus statim visio disparuit. Illucescente vero diluculo, mandata viro Dei per ordinem retevunt, et ex promisso apostoli sic factus incolumnis est. Et hæc prima causa fuit, quæ animum sancti Patris ad tantum opus inchoandum maxime inclinavit. Cujus fabrica tantæ pulchritudinis et venustatis in se gratiam præterdit ut in tota occidentali plaga (nam de aliis mundi partibus mihi minus cognitum est) nulla sit hæc conspicibilior basilica.

14. Sed ne hoc solum hujus viri Dei magnificum opus, aliis prætermisissis, edidisse videar, hic Cluniacum renovavit, hic fratrum numerum, tam intus quam foris, plus omnibus prædecessoribus suis amplavit, hic cellas ædificans reformavit, hic possessiones terminis dilatavit. Quis beatorum confessorum Martialis (89) et Ægidii (90) ecclesias religione restauravit, nisi iste vir beatus? Quis B. Austremonii (91) Arvernensis, nisi iste vir beatus? Quis B. Mariæ Magdalænæ Vizeliacensem ecclesiam ad ordinis regulam pristinum reduxit statum, nisi iste vir beatus? Hic Pictavis S. Joannis Evangelistæ cœnobium (92) ab ipsis fundamentis religione fundavit; sancti quoque Bertini confessoris ecclesiam (93) cum pluribus ipsius Flandriæ monasteriis, religione illustravit; locum etiam qui Charitatis obtinet nomen, per virum, mirabilis apud Deum et homines gratiæ, Gerardum monachum suum a principio struxit.

15. Parisiis ecclesiam S. Martini, quæ de Campis nuncupatur, de canonicali ordine, in monasticam transtulit normam. Sed cur fere totam Galliam peragerem, quam ita monasteriis perornavit, ut, sive in Franciam, sive in Aquitaniam, sive in Burgundiam, imo quocumque per omnes partes ejus te veritas, ubique religionem tanti Patris fulgere videas?

(89) Ecclesia S. Martialis Lemovicæ anno 848 a canonicis ad monachos translata, exinde abbates habuit, quorum duodecimus fuit Adalbertus, sub quo basilicam S. Martialis recuperatam scribunt Sammarthani. Nunc rursus ibi sæculares sunt.

(90) S. Ægidii, vetustum in Septimania monasterium, etiam nunc celebre.

(91) S. Austremonius, Arvernorum apostolus, colitur 4 Novembris: ejus sepulcrum ac deinde cœnobium, tempore Gregorii Turonensis clarum, in vico Issodoro vulgo *Issoir*, nunc inter abbatias desit numerari.

(92) Neque hoc S. Joannis evang. cœnobium am-

A Sed nunquid in Gallis tantum, an occidentales provinciæ prætermittendæ sunt? quarum singulas, quanto religionis lumine illustravit, testantur monasteria, quæ pleraque in eis, vel ipse construxit, vel ad meliorem statum plurima reformavit. In patrimonio quoque suo, fratris sui Gaufridi studio et auxilio, sanctimonialium feminarum Marciniacense fundavit cœnobium; quibus et cœnobarum et anachoretarum instituit legem, ut et obedientiæ propositum æmulerentur, et perpetui claustrum solitudinis anachoretarum imitentur vitam.

CAPUT III.

Secreta animorum cognita, futura prædicta, morbi curati.

B 16. Inter tot gratiarum dona, prophetiæ quoque Spiritu vir sanctissimus non carebat, quo interdum in discernendis voluntatibus et animis fratrum, tanta pollebat gratia ut sæpe mores ac affectus eorum prædiceret. Unde accidit ut, quodam tempore, cum cellas suas perlustrando visitaret et ad locum Charitatis venisset, inter alios fratres, unum ab osculo repudiaret. Requisitus de causa, malignum spiritum in eo habitationem habere respondit. Stupefactis qui aderant, interrogatur miser de conscientia, qui mox confitetur se sine sacerdotali ordine missam de celebrasse, confessionem et pœnitentiam nullam sese suscepisse, et adhuc in scelere ipso se perdurare; sed cum debuisset pœnitere, postea flagitiosus atque pessimus evasit. Sic quoque apud Avenionem urbem, dum quadam die ab eo quidam debilis elemosynam flagitaret, vir Dei miserum intuitus, tali fertur eum convenisse responso: « Elemosynam quidem pro Christo, quem præterdis, tibi impendo; sed tua vita plena ebrietate et luxuria ipsi displicet; cujus te pauperem esse mentiris. » Protinus omnes qui aderant cives, in admirationem conversi, talem eum esse affirmant qualem vir sanctus, qui eum nunquam ante viderat, fuisse redarguisset.

17. Quidam etiam novitius. Maingodus nomine, dum præstolationis suscipiendi habitus tædio afficeretur, et apud se jam deliberasset, non ultra morarum sustinere inducias, per spiritum a viro Dei de cogitatione sua præventus est. Nam et quomodo discedere voluisset, intimavit, et ne regulari examinationi contraire vellet, admonuit. Qui postea laudabilis conversationis exstitit, et vitæ cursum,

plus Pictavis superest, nisi forte in vinutum dignitate aut in parochialem ecclesiam versum.

(93) Sithuense S. Bertini monasterium juxta castrum S. Andomari tota Flandria notissimum, cujus abbas Iperius narrat, quomodo S. Hugo, de licentia Lamberti episcopi Morinorum, de diversis Cluniacensium monasteriis religiosos viros adduxit anno 1101, quibus stricte et religiose viventibus residui Sithuenses, metu rigidiore disciplinæ, lapsi sunt, et brevi plusquam 120 fratres accesserint, ut mirum non sit, quod Hugonis successor Pontius tentaverit hanc abbatiam Cluniaco subicere.

sicut ei in ipso mortis articulo per visum cœli dictum est, feliciter consummavit.

18. Fuit quoque vir quidam miræ simplicitatis et gratiæ, nomine Durannus, Tolosane civitatis episcopus, qui, quamvis religiosus vita fuisset, tamen ex animi jucunditate aliquando verba visum mentia proferebat. De qua re, cum sæpius a sancto Patre, cuius et monachus erat, argueretur, quidam die in spiritu prædixit ei quia, postquam ab hac vita migraret, ore spumoso per visum alicui fratrum apparet: quod ita factum est. Nam cuidam capellano suo, nomine Huguino, post discessum apparuit, atque, ut vir Dei prædixerat, spumosis labia fratrem edocet de oris deformitate, scilicet quod vaniloqui culpa pœnas lueret, et ut Patri pio causam ejus aperiat deposcit. Cui postquam revelata visio est, vir plenus Spiritu sancto, septem fratribus hebdomada una silentium indixit, sed unus ex eis violavit, quod sex illibatum servaverunt. Tunc episcopus iterum prædicto fratri, ore quidem jam mundiore, sed a parte quadam adhuc quasi saliva defluente, apparuit, dicens se obedientia fratrum qui silentium servaverant, purgatum; sed conqueri quia neglectu septimi fratris restabat illa pars nondum curata. Itaque, quæ visa sunt denuo Patri intimantur, et fractura silentii altera hebdomada solidata, tertio demum se eidem fratri, sine ulla deformitate, manifestavit.

19. Illud quoque memoriæ commendandum arbitror, quod quidam clericus Flandrensium, S. Audomari confessoris canonicus, Lambertus nomine, cum sæculo renuntiare et beati viri magisterio se subdere decrevisset, ab ipsius oppidi præposito, vi et sibi et rebus suis allata, detentus est. Quadam ergo nocte, jam dictus præpositus videt sibi advenisse personam magnæ severitatis, cum pastorali virga; quæ Cluniacensem abbatem se nominans, multis verberibus clericum exigebat cum rebus suis. Tandem die terris reddita, qui exactus fuerat clericus, evocatur; et exposita visione, vultu quoque et habitu sancti Patris insinuato, cum rebus suis absolvitur, et Cluniaci monachus efficitur: Erat quidam, Willelmus nomine, qui ad quamdam obedientiam a sancto Patre missus fuerat, quam mox in cruce tantus percussit morbus, ut injunctæ obedientiæ succumberet, et timore evagante ipsum crus ferre nequirit. Tunc concepta fide: « Per illum, ait, qui me huc direxit, tibi dico, pestis, ut obedientiam, quæ mihi injuncta est, implere me sinas. » Dixit, et nocte insecta, a duobus viris, qui se missos a sancto viro dicerent, visitari se vidit, et in specie medicorum ab eis medicari et curari. Mane autem expergefactus sanum se ab omni valetudine persensit.

20. Alter vero, nomine Theodericus, in pollice pedis quasi quodam igne urebatur, ita ut vix somno, vix alicui corporis quieti indulgere posset. Rogat infirmorum procuratorem, ut aquam, unde manus sancti Patris in hora missæ abluerentur, caute reciperet ac sibi deferret. Captata igitur opportunitate,

aqua de manibus suscipitur et ardenti pedi infunditur, sicque statim ardor penitus cessavit. Miles quidam Aivernensis vulneratus in prælio fuerat, et obducta cicatrice minus caute, sanies lethaliter inclusa totum corpus occupabat, torquebatur in dies doloribus immensis, et ad mortem usque desperans exitum vitæ præstolabatur. Erat ei frater clericus quidam, desperans quidem et ipse de carnali medicina, sed de Dei misericordia non dissidens; qui beatum virum pro languente fratre censuit expetendum. Veniens igitur ad virum Dei, consilium super tanta incommoditate flagitabat, ut que vel fragmenta aliqua ciborum suorum ei mitteret, exposcebat; spinam quoque ligneam rasilem, quam tunc forte manu viri Dei tenebat, petuit et accepit. Tulit itaque fragmenta, et fratri ad edendum tribuit, cicatricem spina in cruce signaculo consignans, statimque dolor ita fugatus est ut æger, cunctis qui aderant stupentibus, diuturnum desereret lectum, et ultra nihil molestiæ pristini languoris sentiret.

21. Puer quidam monachus apud Paredum monasterium, dum in choro cum fratribus oraret, una de tabulis cadente, quæ in lacunam turris eminentis jungebatur, contritus a vertice est. Curritur ad venerabilem Patrem, qui tunc forte in altera ecclesia, Dei scilicet Genitricis, divino operi insistebat; et tam gravis collisio pueri, jam pene exanimis, ei nuntiatur. Qui ubi advenit, aqua benedicta faciem ejus rigat, et oratione subsequuta spiritum vix palpitantem, et ad exitum properantem retinuit; inde paulatim resumptis viribus sanus effectus, longo tempore supervivit.

22. Miles erat in Lugdunensi territorio, Berardus nomine, dominus Castri Rehoterii, qui locum B. Petri Cavariacum devastabat, et ad prava usus redigere nitebatur. Pio qua re cum a sancto Patre sæpius corriperebatur, et magis magisque malitia ejus grassaretur, qua iam die in superbiam elatus, minas intulit et sic ab eo discessit. Ille ad fidei arma se conferens, Christum invocat protectorem, et Joannem Baptistam, in cujus honore loci ejusdem basilica consecrata est, defensorem efflagitat. Mox in ipso itinere Cavariacum et castrum suum Lusesium, divino judicio percussus, insanivit, et suorum manibus devectus, ad lectum pertrahitur, nocte quoque ipsa vix ab incendio, semel atque secundo lectum ejus occupante, liberatur, vix ad sequentis diei satisfactionem reservatur. Qua tamen ex arbitrio sancti viri peracta, ipsius absolute ab insania illa quievit.

23. Quodam etiam tempore dum per Aquitaniam pro quibusdam utilitatibus Ecclesiæ suæ vir beatus iter ageret; quidam raptores de castello, cui Bideium nomen est, in eum iruperunt, et mulas ejus cum multa suppellectile abduxerunt; quod facinus ultio divina secuta est. Nam eodem anno et ab Aquitano duce Guidone, qui et Willelmus vocabatur eorum oppidum subversum est, et divinæ animæ revisionis igne concrematum. In consilio quoque

vir Dei tanta gratiâ pollebat ut quicumque, tam in divinis quam etiam mundanis rebus, consilii causa eum expeteret, ita fonte cœlestis doctrinæ imbuebatur, ut crederet se quasi ab angelo informatum.

24. Quod S. Michaelis ecclesia, quæ in ea parte Cisalpinæ Galliæ, quæ Clusa dicitur, sita est, satis in fulmine depulsione probavit. Nam dum crebris fulminationibus locus ille feriretur, et desolationem cœnobio tempestas horrida, ob quorundam fratrum interitum, minaretur, tandem vir beatus de mutanda loci habitatione consulatur. Tunc vir Deo plenus locum deserendum non esse respondit, sed B. Laurentii martyris patrocinium quotidiana commemoratione implorandum. Cujus consilii tanta apparuit efficacia ut, ab illo tempore, meritis sancti martyris et fide beatissimi Patris, a fulmineis ictibus quiesceret locus. Sed cum alius in consilio utilis, tum sibi promptus atque providus erat; quod in multis negotiis ejus ostendere longum est. Pauca tamen pro rei exemplo breviter absolvam.

CAPUT IV.

Concilium Remense concelebratum, compositum schisma : Pius obitus.

25. Quodam tempore Romanæ sedis pontifex, Leo nonus, ob hæreses Simoniacorum et Nicolaitarum a Gallis extirpandas, Remis s. nodum celebrabat, et introitus singulorum Patrum discutebat. Qui dam singillatim de suis electionibus responderent, vir Dei de conscientia tale fecit dedisse responsum : « Caro quidem consensit, sed spiritus repugnavit. » In quo verbo apud omnes tantæ admirationi et gratiæ habitus est ut inter tot eloquentissimos viros, inter tot seniores ipse adhuc adolescens, ut sermonem ad totam faceret synodum eligeretur. Hujus consilium non solum de vicinis, sed etiam de remotis terrarum partibus petebatur; nec a privatis duntaxat personis, sed a magnis ordinibus, regum, imperatorum, pontificum, tam Romanæ sedis quam aliarum multarum sedum; quibus cum tanta moderatione æquitatis respondebat ut et Deum in omnibus anteponeret, et benevolam se cunctis exhiberet. Quod in schismate Henrici imperatoris contra Romanam Ecclesiam evidenter ostensum est.

26. Ad ejus reconciliationem cum a summo pontifice Gregorio septimo evocatus fuisset, et liminibus apostolorum (quæ ibi Cæsar cum exercitu suo morabatur (94) transmissis, ad summum pontificem divertisset, rex hoc comperto legationem ad eum misit, reprehensibilem eum judicans quod pro mortali homine prætergressus fuisset. At vir Dei

A non ex neglectu, sed ex bona intentione se prætermisisse locum respondit, citius ab apostolis veniam se impetraturum, si ob reformandam pacem severum pontificem priorem eis advisset quam in ejusdem pontificis gratiam rediturum, et ad causam minus profuturum, si sub specie orationis, regium pontificali videretur prætulisse colloquium. Et licet in concordiam vir Dei eos non potuisset adducere, tamén imperator paulo minor factus ex tam rationabili responso Sutriam (95), ne Romæ secundus videret, quem prior videre non potuit, ad ejus colloquium venit, ubi post multum ad invicem habitum verbum, rex pro quodam Brixiano episcopo (96), qui ipsi viro Dei injuriam captionis (97), zelo regio ductus, intulerat, flexis gembus satisfecit.

27. De discretione vero ejus satis referre tanto minus possum quanto per singula opera ejus ire difficillimum est. Cæterum ut de aliis virtutibus ejus breviter disserui, sic et de illa quæ omnium mater est, et sine qua nulla ejus reperiuntur facta, paucis explicabo. Et quia nullo melius indicio res depromitur quam exemplo, idcirco Guogonem Alb. onensem comitem, novo genere discretionis per eum salvatum, non ab re duximus commemorandum. Hic nimirum dum quadam die cum sancto Patre sermocinaretur, inter alia monachum se posse fieri denegavit, nisi veste sæculari ad votum ut semper indui permetteretur; quod ubi vir Dei audivit, et voluntati ejus acquiescendo satisfecit et animam ejus Deo lucrificavit. Nam monachus factus, primum mollioribus et pretiosioribus vestibus sua cuculla indutus incedebat; deinde cum videret fratrum humilitatem, simulque vitæ vel habitus simplicitatem, se inter oves Christi quasi leonem reprehendens, sponte sua sæcularia et pompōsa quæque abiecit, et sic brevi spatio conversionis suæ, circiter viginti dierum curriculum, bono fine quevit.

28. Religionem in eo tunc demum digne et veraciter laudaverimus, si ejus habitum, incessum, gestum, eloquium, si denique omnia ejus opera sancta et irreprehensibilia in omni vita sua fuisse dixerimus. Patientiam vero, humilitatem, pudicitiam, sobrietatem, ceterasque virtutes, quas habuit, describere non est necesse; quæ quasi innatæ illi inerant, et ejus actus ab ipsis cunabulis omni modo decorabant. Sed de charitate ejus unum prætermittere indignum arbitror, in quo admirabilem illum fuisse, nemo est qui dissentiat. Nam cum duo milites unum de fratribus ejus interemissent, nullusque refugii locus, ubi se ad salutem reciperent, eis in Gallis pateret, iste vir beatus in asylo Cluniacensi

bus pulsus, militavit in castris Henrici, in iisque perit pestilentia an. 1088, ut scribit Bernardinus Faynus in suo Cœlo Brixiano.

(97) Idem variis prælatis contigit venientibus ad concilium, a papa ex ipsius Henrici consensu indictum, us videlicet a quorum sincero zelo magis sibi schismatici metuebant.

(94) Spectant hæc ad annum 1083 et sequentem, quibus urbe potitus sacrilegus Guibertum antipapam inthronizavit, et ipse vicissim ab eo accepit coronam imperii, seu potius damnationis suæ pignus.

(95) Distat Sutria ab urbe Roma ad 25 p. m.

(96) Odalricus hic fuit, qui ab anno 1063 Sedem Brixiansem tenuit, et ob schisma a suis ipsius civi-

eos recepit, et monachos factos, unum sub ordinis monastici retinuit norma; alterum, qui caput mali existerat, fuga lapsum et postea prædis atque rapinis intentum, et ob hoc male interfectum, amisit. Et quoniam tota vita beati viri non aliud quam virtus fuit, neque singula ob enormitatem colligere possumus, idcirco finem hujus operis de tanti Patris fine faciamus.

29. Vir igitur sanctus per gloriosos vitæ labores, cum jam carnis universæ viam ingredi tota mente desideraret, ut præmium ab ipso Rege, cui semper militaverat, in æterna beatitudine reciperet, non cessabat in dies magis magisque bona opera exercere, misericordiæ studere, esurientes pascere, nudos vestire servitio Dei cuncta postponere, rigorem ordinis sui inflexibiliter tenere, religionem tam in se quam in subditis semper observare, virtutes denique omnes æmulari, amplecti et obtinere, et sic vocationis suæ diem jugiter expectare. Interea Dominicæ Resurrectionis paschalis solemnitas advenerat, et sanctus senex de labore ad requiem transiturus, cum in ipso Cœnæ Dominicæ die fratres suos, tam absentes quam præsentis, paterna auctoritate absolvisset, Passione vivifica ac Resurrectione celebrata, quarta feria jam die advesperascente, in oratorio beate Dei Genitricis, beatum Deo spiritum reddidit, cujus corpus aromatibus conditum, in basilica nova quam ipse construxit, ad orientalem plagam sepultum est.

30. Cujus exsequias, ipsa nocte qua migravit ad Dominum, frater qui iam religiosus, Balduinus nomine, olim domini Anselmi Cantuariensis archiepiscopi dispensator, in spiritu, sicut ipse mihi narravit, ab Anglia per ordinem vidit. Nam ubique luctus incomparabilis, ubique ejulatus, ubique plangens personabant, quidquid in sancti Patris funere doloris Cluniaci agebatur, totum ipse in Britannia

positus videbat, et cujus causa totum fieret intelligebat. Tunc vocato Rosensi episcopo domino Rodolfo, qui tunc Cantuariensem Ecclesiam de recenti obitu domini archiepiscopi Anselmi consolabatur, visionem exposuit, et sanctum senem de sæculo migrasse prædixit. Igitur notata die atque hora, post non multos dies sanctum virum obiisse didicit, et notatum tempus juxta visionem quam viderat invenit. Quidam quoque abbas de Cameracensi pago duo grabata ad cælum deferri videbat; quorum unum archiepiscopi Cantuariensis, alterum Cluniacensis abbatis esse dicebatur: unum ascendebat quarta feria unius hebdomadæ, alterum similiter alterius hebdomadæ eadem feria. Quo paucis transcurtis diebus, rei probavit eventus; nam dominus archiepiscopus quarta feria ante Dominicam Cœnam die illucescente migravit; sanctus vero senex Dominica, ut supra dictum est, peracta Resurrectione eadem feria, octavo scilicet die advesperascente, carne solutus est. Hæc de Vita sancti Patris nostri Hugonis abbatis Cluniacensis, sicut partim vidi, partim relatione probabilium virorum didici, perstrinxerim, in cujus laude versiculos istos sic decantemus.

Regula virtutum, Pater Hugo, decus monachorum,
Spes inopum, contemptor opum, portus miserorum,
Vas templumque Dei, libamen et hostia Christi,
Carne locatur humi, sed spiritus astra petivit.

O felix cuius! felix auriga tuorum!

Fac ut ad astra vehas quos hic vivendo regebas
Ultima lux vitæ penultima luxit Aprilis.
Lux æterna, Deus tibi luceat omne per ævum.

Rexit autem Cluniacensem Ecclesiam annis sexaginta, additis octo diebus ac duobus mensibus (98), cujus merita nos apud Deum adjuvent in sæculi sæculorum. Amen.

(98) Ergo consecratus an. 1049 22 Februarii, in festo cathedræ S. Petri Antiochenæ, tunc in feriam iv cadente, qua feria etiam obiit.

SYNOPSIS VITÆ METRICA.

(Auctore eodem Raynaldo ex dicto ms)

Lasignem titulis et clarum laude per orbem
Hugonem canimus, spem, Cluniace, tuam.
His Deus aspiret cœptis, hæc vota secundet,
Ut Patre tam sancto digna loqui merear.
Quos habuit proceres Burgundia nobiliores,
Germen traxit ab his iste vir egregius.
Nam patre Dalmatio nil clarius edidit unquam,
Ni quia plus nimio bella sequi voluit.
Mater Aremburgis, non impar stirpe marito,
Moribus effulsit, se quoque nobilior.

PATROL CLIX.

Hæc concussa metu, partus instante periclo.
Vota sacerdotum censuit expectere.
Res nova tot seclis, dum sacrificatur ab uno,
Infantis species cernitur in calice.
Quis foret et quantus qui nascebatur habendus,
In tanto speculo visa figura docet.
Ile sacramentis consueto more peractis,
Quem reperit natum, prædicat eximium;
Unde suum vatem pueri nec vita fefellit;
Nec juvenum mores hunc violare queunt.

29